

SECTION 11. TOURISM AND HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS

DOI: 10.46299/ISG.2024.MONO.ECON.2.11.1

11.1 Екологічні проблеми туристичної діяльності

Упродовж тривалого періоду туризм став одним із надзвичайно стрімких та потужних напрямів економічного розвитку. Це сприяє вирішенню соціальних проблем і стимулює позитивні зміни в багатьох країнах. Створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та покращення платіжного балансу — лише деякі з переваг, які забезпечує розвиток туризму. Крім того, ця сфера сприяє підвищенню рівня освіти, поліпшенню системи медичного обслуговування та поширенню інформації.

Туризм також відіграє ключову роль у збереженні та розвитку культурного спадку. Він сприяє налагодженню гармонійних відносин між різними країнами та народами, стимулює уряди, громадські організації та комерційні структури до активної участі в охороні та відновленні навколишнього середовища [293, с. 26].

Для того щоб уникнути негативного впливу туризму на довкілля, необхідне постійне регулювання. Місцеві органи влади та природоохоронні установи здійснюють моніторинг виконання природоохоронного законодавства, щоб запобігти перевантаженню рекреаційних зон та деградації природного середовища. Позитивний вплив туризму включає в себе захист та відновлення природних, історичних та культурних об'єктів, створення заповідників та національних парків, а також збереження лісів та охорону тваринного та рослинного світу

Дослідження екологічних проблем туристичної діяльності залишається надзвичайно актуальним у сучасному світі. Зростання обсягів туризму, особливо масового та екологічно невідповідального, може призвести до серйозного негативного впливу на природні екосистеми та місцеві спільноти.

Екологічна стійкість стає все важливішою в умовах зміни клімату та втрати біорізноманіття. Дослідження екологічних проблем туризму може допомогти

розробити стратегії для збереження природи та зменшення впливу людської діяльності. Забруднення водних джерел, повітря та ґрунтів може мати негативний вплив на здоров'я людей як місцевих жителів, так і туристів. Дослідження може допомогти виявити потенційні загрози та розробити заходи безпеки. Природні красоти та екосистеми є ключовими привабливими факторами для туристів. Однак їхнє знищення або пошкодження може призвести до втрати туристичного потенціалу та доходів. Місцеві спільноти та культурні спадщини часто постраждають від масового туризму. Дослідження може допомогти розробити стратегії для збереження та захисту культурної спадщини. Дослідження екологічних проблем туризму є ключовим кроком у створенні сталого туризму, який би був корисним для природи, місцевих спільнот та галузі туризму в цілому [294].

Сьогодні гострою залишається проблема негативного впливу туризму на навколишнє середовище та його ресурсовиснажливий характер. Результатом спроби Всесвітньої туристичної організації нівелювати даний вплив стала поява концепції сталого туризму та орієнтація даної галузі на відповідність довгостроковим Цілям сталого розвитку (ЦСР-2030). Першочерговим завданням сталого туризму виступає саме раціональне використання природних туристичних ресурсів, а це, у свою чергу, вказує на пріоритетність та релевантність екологічної складової на шляху досягнення сталого розвитку.

Вплив туристичної діяльності на навколишнє середовище висвітлювався у працях таких вчених, як Машіка Г., Лужанська Т., Мовчан К. [295], які на підставі статистичних даних проводять аналіз профілю сталого туризму, його ринкової потужності та прогнозів розвитку, висвітлюють зміст альтернативного та м'якого туризму як сучасних аналогів сталого туризму. Дослідниками виокремлено природоресурсну, агроцентричну, природоохоронну, природоефективну, природостабілізуючу концепції сталого туризму.

Замула І та Кирилюк Д. [294] також досліджують як вплив туристичної галузі на середовище, так і розглядають шляхи попередження й ліквідації

деструктивних процесів, які відбуваються в навколишньому середовищі через дію туризму.

Юхновська Ю. [293] досліджує позитивні та негативні наслідки екотуризму, пропонує підходи до організації екологічного туризму, які б сприяли до збереження природних зон і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Також у своєму дослідженні вона розглядає питання розвитку екологічно орієнтованого туризму як ключового принципу сталого екологічно безпечного розвитку, наголошує на необхідності проведення Україною збалансованої політики у сфері екологічної підтримки.

Негативний вплив туризму на довкілля є серйозною проблемою через його вплив на природу, що проявляється у різноманітних формах забруднення та деградації. Основні аспекти цього включають:

1. Забруднення водоймищ, морів та озер: відходи від туристичних об'єктів та транспорту, а також незаконні викиди речовин можуть значно погіршувати якість води та шкодити водному середовищу.

2. Погіршення якості повітря: велика кількість транспорту, який використовується туристами, може призводити до збільшення викидів шкідливих речовин, наприклад вуглецю.

3. Розміщення без необхідного дозволу баз відпочинку та забруднення відходами: недодержання екологічних норм та відсутність контролю можуть призводити до накопичення відходів на природних територіях.

4. Пошкодження біорізноманіття: полювання, риболовля та збирання рослин можуть призводити до знищення чисельності або, навіть до вимирання представників фауни та флори на певних територіях.

5. Експлуатація природних ресурсів: будівництво запланованих туристичних об'єктів і зростання населення в туристичних регіонах вимагають значного використання природних ресурсів, що підвищує навантаження на навколишнє середовище [296, с. 55].

Ці аспекти вимагають серйозного контролю та екологічного управління для збереження природних ресурсів у контексті розвитку туризму.

Для того щоб запобігти забрудненню довкілля та відновити цінні природні території, необхідно активно залучати природоохоронні інвестиції. Проте, наразі обсяги фінансування на охорону і правильне використання ресурсів тваринного та рослинного світу значно менші, ніж необхідно для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни. Ці проблеми вимагають негайних заходів із збереження природи та створення сталого туризму, що балансує між економічними і соціальними потребами і збереженням природних ресурсів.

Проблема впливу туризму на довкілля залишається дуже актуальною і потребує регулювання, підтримки та належного контролю з боку держави. Це питання врегульоване широким спектром нормативно-правових актів, серед яких особливо важливі Закон України «Про туризм» від 18 листопада 2003 року, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 9 квітня 1999 року.

Закон України «Про туризм» визначає основні принципи державної політики у сфері туризму, зокрема щодо ефективного та раціонального використання ресурсів та їх захисту, сприяння розвитку туристичного комплексу як важливої галузі економіки, а також встановлює законодавчі та нормативно-правові умови для організації туристичної діяльності.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлює правові, економічні та соціальні засади організації охорони природи в інтересах сучасного та майбутніх поколінь. Стаття 1 цього закону визначає завдання законодавства про охорону природи, зокрема регулювання відносин у галузі охорони, також використання та, особливо, відтворення природних ресурсів і постійного забезпечення екологічної безпеки та інші.

До функцій місцевих адміністрацій щодо використання та охорони земель, природних ресурсів і довкілля визначені в Законі України «Про місцеве самоврядування». Згідно з цим законом, місцева державна адміністрація має обов'язок розробляти та забезпечувати виконання програм стосовно

раціонального використання земель та ресурсів, подавати на затвердження регіональні екологічні програми та забезпечувати їх виконання.

Адміністрації повинні контролювати заходи щодо відшкодування, яке було заподіяне порушеннями законодавства стосовно охорону довкілля з боку підприємств, установ, організацій чи-то громадян.

Також співпрацювати із органам місцевого самоврядування і вносити пропозиції щодо покращання нагляду, організації та облаштування територій та відповідних об'єктів природно-заповідного фонду, що мають місцеве значення.

Протягом останнього десятиріччя були розроблені різноманітні програми в різних країнах з метою гармонізації відносин між туризмом і природним середовищем. Серед них можна виокремити зелений туризм, екотуризм і сталий туризм. Ці альтернативні напрями туризму передбачають на практиці обмеження нового туристичного будівництва, просування екологічних видів транспорту, використання екологічних технологій для різних форм туризму (наприклад, відпочинкового і пішохідного), а також підвищення екологічної свідомості серед туристів і місцевого населення [297, с. 72].

Україна також розробила загальнодержавні та регіональні програми розвитку туристично-рекреаційної галузі, які передбачають значну державну підтримку. Наприклад, Державна програма розвитку туризму в Україні до 2020 року містила заходи для впровадження ефективних організаційно-економічних заходів для покращення управління туристичною сферою, що сприяє соціально-економічному прогресу країни та забезпечує її екологічну безпеку. Метою цієї програми є створення конкурентного, креативного та фінансово спроможного туристичного продукту на світовому ринку, що базується на ефективному використанні природного та історико-культурного потенціалу країни.

Туристична галузь має велике значення для України, оскільки країна володіє значними як курортними, так і рекреаційними ресурсами. Надзвичайно привабливими та цінними тут стали унікальні кліматичні зони як морського узбережжя, так Карпат, а також мінеральні води та лікувальні грязі. Зауважимо, що зараз, через військові дії, деякі курортні та рекреаційні території в Україні не

використовуються, і кількість закладів для відпочинку, зокрема санаторіїв і пансіонатів, постійно зменшується.

Одним із популярних напрямів, що об'єднують туризм і екологічну безпеку, є екологічний туризм.

Екологічний туризм не обмежується лише прогулянками по національних парках та заповідниках. Він сприяє формуванню поваги до природи, підвищенню екологічної культури мандрівників, враховує інтереси місцевого населення і мінімізує негативний вплив на екологію, культуру та естетику. Об'єктами екотуризму можуть бути культурні спадщини, природні й природно-антропогенні ландшафти, де традиційна культура органічно інтегрована з навколишнім середовищем.

Екотуризм зараз активно розвивається. Завдяки меншій потребі в туристичній інфраструктурі, такій як готелі, ресторани та розважальні заклади, він є економічно вигідним.

В Україні є безліч місць, придатних для екотуризму. Цей вид подорожей особливо розвинений у західних областях країни: Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій. Тут прокладено багато пішохідних і велосипедних маршрутів через ліси та гори, а також організовано сплави по річках. Багато готельних комплексів та колиб пропонують туристичні програми для різних вікових груп, включаючи дітей і літніх людей. Наприклад, готель «Ворохта», де я сама відпочивала влітку, є чудовим місцем для еко-відпочинку.

Екологічний туризм відстає в Криму, Київській, Полтавській та Дніпропетровській областях. Наприклад, варто відвідати найбільше в Європі скіфське городище в Більську на Полтавщині або село Великі Сорочинці, яке зберегло колорит гоголівських часів. У Криму можна побачити печерні міста та монастирі, гірські підйоми та печери.

Зелений туризм може мати різноманітні форми: піші прогулянки, кінні прогулянки, водні маршрути, сільський туризм та інші. Також до нього відносяться спостереження за флорою і фауною, фотографування тварин,

спелеотуризм, ботанічні екскурсії, археологічні подорожі, етнографічні тури, риболовля, збір грибів та ягід.

В Україні є 40 національних парків, які пропонують можливості для відпочинку. Особливо варто відзначити Шацький національний парк, що налічує 23 озера, та Ічнянський національний парк з неймовірним дендропарком Тростянець [298].

Екотуризм в Україні набирає все більшої популярності. Цьому сприяють етнофестивалі, які об'єднують проживання на природі, ознайомлення з культурно-історичною спадщиною та виступи музичних гуртів, а також туристичні походи, організовані школами йоги, клубами альпіністів та іншими організаціями.

Якщо ви хочете відпочити, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу, ви можете скористатися пропозиціями туристичних фірм, які пропонують широкий вибір турів різної тривалості та вартості. Або ж зібрати команду однодумців, придбати рюкзак, палатку, карту, велосипед і вирушити на природу. Головне – відпочивати розумно, не завдаючи шкоди ні собі, ні природі.

На сьогодні можна виокремити такі основні екологічні проблеми, пов'язані з туристичною діяльністю:

1. Забруднення водних ресурсів. Збільшення кількості туристів призводить до зростання потреб у водопостачанні та водовідведенні. Це часто перевантажує місцеву інфраструктуру, що може призвести до забруднення річок, озер та морів. Невідповідна очистка стічних вод з туристичних об'єктів, таких як готелі та ресторани, є однією з головних причин забруднення водних ресурсів.

2. Вплив на якість повітря. Зростання кількості транспортних засобів, використовуваних туристами, сприяє підвищенню рівня викидів шкідливих речовин у повітря. Автомобілі, автобуси, літаки та кораблі випускають значні обсяги вуглекислого газу, оксидів азоту та інших шкідливих речовин, що сприяє забрудненню повітря та зміні клімату.

3. Деградація природних ландшафтів. Будівництво туристичних об'єктів, таких як готелі, ресторани, розважальні комплекси, веде до значної зміни

природних ландшафтів. Це може включати вирубку лісів, знищення природних місць існування тварин і рослин, а також зміну гідрологічних режимів.

4. Збільшення кількості відходів. Туристичні зони часто страждають від надлишкового утворення відходів. Невідповідна організація збору та утилізації відходів призводить до накопичення сміття в природних зонах, що негативно впливає на флору і фауну.

5. Перевищення рекреаційного навантаження. Масовий наплив туристів до популярних природних і культурних об'єктів може перевищити їх здатність до самовідновлення. Це призводить до пошкодження екосистем, руйнування історичних пам'яток та зменшення біорізноманіття [299, с. 115].

Вбачаємо наступні шляхи вирішення екологічних проблем туризму:

1. Впровадження екологічних технологій. Використання екологічно чистих технологій у туристичній інфраструктурі, таких як системи очищення стічних вод, сонячні панелі, електричні транспортні засоби, допоможе зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

2. Розвиток сталого туризму. Сприяння розвитку сталого туризму, який передбачає відповідальне ставлення до природних і культурних ресурсів, може допомогти зберегти екологічний баланс. Це включає підтримку екотуризму, зеленого туризму та інших форм відпочинку, що мінімізують вплив на природу.

3. Підвищення екологічної свідомості. Освітні програми для туристів та місцевого населення, спрямовані на підвищення екологічної свідомості та відповідальності, можуть сприяти збереженню природних ресурсів та культурної спадщини.

4. Ефективне управління відходами. Впровадження сучасних систем збору, сортування та утилізації відходів у туристичних зонах допоможе зменшити забруднення навколишнього середовища.

5. Регулювання туристичних потоків. Запровадження обмежень на кількість відвідувачів у певні природні та культурні зони, розробка програм моніторингу та оцінки рекреаційного навантаження допоможуть зберегти екосистеми та історичні пам'ятки.

Таким чином, можна зробити наступний висновок. Туристична діяльність є важливим фактором економічного розвитку багатьох країн, включаючи Україну. Вона сприяє створенню робочих місць, розвитку інфраструктури та культурному обміну. Однак, активний розвиток туризму часто супроводжується негативним впливом на навколишнє середовище. Визначення та вирішення основних екологічних проблем, пов'язаних з туризмом, є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку. Розвиток туристичної галузі має супроводжуватися заходами, спрямованими на збереження навколишнього середовища. Тільки завдяки спільним зусиллям урядів, бізнесу та громадськості можна забезпечити сталий розвиток туризму, який приносить користь як економіці, так і екології.